

Część 6 Efekty ewaluacji wewnętrznej

Data przeprowadzenia warsztatu refleksyjnego

25.02.2025

W warsztacie uczestniczyli:

Członkowie LGD	1
Członkowie Zarządu LGD	2
Członkowie Rady LGD	2
Członkowie organu kontroli wewnętrznej LGD	1
Pracownicy LGD	3
Inni mieszkańcy obszaru objętego LSR	1
Inne podmioty obszaru objętego LSR	0
Przedstawiciele ZW	0
Przedstawiciele innych LGD	0

1.	Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR przebiegała zgodnie z planem i można ją uznać za zadowalającą?	Rok 2024 był dla Stowarzyszenia rokiem typowo rozliczeniowym. Z uwagi na zbliżający się koniec okresu programowania PROW 2014-2020 (możliwość realizacji operacji przez beneficjentów do końca 30 września 2024 r.) LGD nie ogłaszało już żadnych naborów w ramach tej perspektywy finansowej. Podsumowując realizację programu, analizując wartości osiągniętych wskaźników w korelacji z założeniami Lokalnej Strategii Rozwoju, jej realizacja finansowa i rzeczowa przebiegła zadowalająco. Zakładane w ramach realizacji LSR wskaźniki zostały w pełni osiągnięte bądź też wartość ich została przewyższona, z wyjątkiem jednego - Liczba rozwiniętych obiektów infrastruktury rekreacyjnej, którego poziom osiągnięcia nieznacznie odbiega od poziomu zakładanego i wynosi 96,83 %.
----	--	---

Pytania uzupełniające:

a)	<i>Jeżeli nie to czy poziom realizacji może negatywnie wpłynąć na realizację celów LSR?</i>	Poziom realizacji finansowej i rzeczowej LSR nie wpływa negatywnie na realizację celów LSR.
b)	<i>Jakie można wskazać przyczyny odstępstw od planu?</i>	Przyczyny odstępstw od planu - wydłużony w ostatnim czasie okres rozpatrywania wniosków w SW, rezygnacja beneficjentów z realizacji operacji z przyczyn niezależnych od LGD.
c)	<i>Jakie działania można podjąć, by uniknąć ich w kolejnym roku?</i>	Na tym etapie realizacji strategii nie ma już możliwości podejmowania działań w tym zakresie. W kontekście nowego okresu programowania zasadnym byłoby zapewnienie dla LGD dostępu do bazy danych SW celem śledzenia na bieżąco statusu weryfikacji wniosku/realizacji operacji.

2.	W jakim stopniu jakość składanych projektów wybieranych we wszystkich obszarach tematycznych wpływa na osiągnięcie wskaźników w zaplanowanym czasie?	Jakość składanych projektów wywiera istotny wpływ na osiągnięcie wskaźników w zaplanowanym czasie. Im lepsza jakość projektu (od planowania po realizację), tym większe prawdopodobieństwo, że wskaźniki zostaną osiągnięte w zaplanowanym czasie. Przekłada się to z reguły między innymi na sprawniejszą weryfikację wniosku w SW a także łatwiejszą realizację operacji przez beneficjenta.
----	--	--

Pytania uzupełniające:

a)	W jakich obszarach tematycznych jakość wniosków jest zadowalająca, a w których budzi wątpliwość?	Najwyższą jakością odznaczały się wnioski składane przez gminy w zakresie rozwoju infrastruktury publicznej. Z zakresu przedsiębiorczości, trafiały się wnioski gorszej jakości, co w głównej mierze wynikało z zawichości i obszerności biznesplanu, braku doświadczenia wnioskodawców w pisaniu projektów, choć i tu, na przestrzeni lat, możemy zauważyć znaczny progres. W przypadku wniosków grantowych, ich jakość także z roku na rok ulegała poprawie.
----	--	--

b)	Jeżeli jakość w pewnych obszarach budzi wątpliwość, czy może odbić się na realizacji celów LSR?	Na tym etapie wdrażania LSR, nie ma zagrożenia dla realizacji celów LSR.
----	---	--

c)	Co można zrobić by podnieść jakość wniosków?	Z uwagi na zakończenie naborów w ramach PROW 2014-2020, LGD nie ma już wpływu na podniesienie jakości składanych wniosków.
----	--	--

3.	W jakim stopniu stosowane kryteria wyboru projektów spełniają swoją rolę?	Stosowane kryteria wyboru projektów powinny przede wszystkim zapewniać rzetelną i sprawiedliwą selekcję najlepszych inicjatyw, zgodnie z założeniami LSR. Wnioskodawcy, przygotowując wnioski, często zobowiązywali się do spełnienia kryteriów, których nie byli w stanie zrealizować, co utrudniało późniejsze wypełnianie zobowiązań na etapie realizacji projektu i często wiązało się z potrzebą aneksowania umów o przyznanie pomocy. Z punktu widzenia LGD, by kryteria w pełni spełniały swoją rolę, beneficjenci nie powinni mieć możliwości odstąpienia od ich realizacji, co z pewnością zapewniłoby przemyślane deklaracje wnioskodawców w zakresie ich osiągnięcia. Ważnym aspektem jakości kryteriów jest również precyzyjne sformułowanie ich zapisów, co wpływa na łatwość ich stosowania, ograniczając ryzyko błędnej interpretacji i liczbę odwołań od decyzji Rady dotyczącej wyboru operacji.
----	---	---

Pytania uzupełniające:

a)	<i>Czy są jednoznaczne, obiektywne, czy pozwalają wybrać najlepsze wnioski?</i>	Możliwość rezygnacji beneficjentów z realizacji poszczególnych kryteriów wyboru operacji negatywnie wpływa na skuteczność LGD w selekcji najlepszych wniosków. Analiza dotychczasowych naborów wskazuje, że narzucone ogólnie kryterium Rozwój produktu lokalnego/ tradycyjnego/regionalnego o charakterze produktu rolnego; krótkie łańcuchy dostaw nieprzetworzonej lub niskoprzetworzonej żywności i wymóg przypisania do niego sporej liczby punktów nie spełniło w pełni zakładanych celów. Beneficjenci w rzeczywistości nie podejmowali realnych i znaczących działań w tym kierunku. Podobnie w przypadku kryterium Innowacyjności, które często było życzeniowo interpretowane przez wnioskodawców.
b)	<i>Czy wnioskodawcy zgłaszają wątpliwości odnośnie kryteriów, jakie?</i>	Wszelkie niejasności są wyjaśniane na bieżąco. Zgłaszane przez Wnioskodawców wątpliwości odnośnie kryteriów dotyczyły przede wszystkim kryterium Innowacyjności. Wszelkie związane z nim niejasności pracownicy biura LGD starali się na bieżąco wyjaśniać.
c)	<i>Co można zrobić, żeby poprawić katalog kryteriów?</i>	W związku z kończącym się okresem programowania, nie przewiduje się zmiany kryteriów wyboru operacji.

4.	W jakim stopniu wybierane projekty realizowane w ramach LSR przyczyniają się do osiągnięcia celów LSR i w jakim stopniu przyczyniają się do odpowiadania na potrzeby społeczności z obszaru LGD?	Spełnianie wskaźników określonych w Lokalnej Strategii Rozwoju jest kluczowym warunkiem wyboru projektów do realizacji. Wybrane wnioski niemalże w pełni pozwalają na osiągnięcie zaplanowanych w LSR wskaźników, zapewniając tym samym realizację jej celów. LSR została opracowana w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy społeczne, dlatego każda operacja realizowana w jej ramach stanowi odpowiedź na potrzeby społeczne obszaru LGD.
----	--	---

Pytanie uzupełniające:

a)	<i>Jakie zmiany w sytuacji społeczno-gospodarczej nastąpiły i mogą mieć wpływ na dezaktualizację LSR?</i>	Zaistniałe przemiany gospodarcze i społeczne pogorszyły sytuację wnioskodawców – wysoka inflacja, wzrost kosztów pracy, ogólna niepewność na rynku utrudniają działalność przedsiębiorstw i negatywnie wpływają na realizację inwestycji infrastrukturalnych przez samorządy. Ponadto wydłużony w ostatnim okresie proces weryfikacji wniosków z zakresu przedsiębiorczości w UM w istotny sposób wpłynął na dezaktualizację biznesplanów, co między innymi przyczyniło się do odstąpienia od realizacji umowy jednego z beneficjentów a także wywołało ogólne niezadowolenie wśród wnioskodawców. Zwiększona dostępność funduszy rządowych dla gmin sprawiła z kolei, że środki LGD stały się mniej atrakcyjne dla samorządowców, szczególnie przy obowiązującym poziomie dofinansowania.
----	---	--

b)	<i>Czy widać zróżnicowania potrzeb między poszczególnymi gminami? Jakże i jak można na nie zareagować?</i>	Zróżnicowanie potrzeb między poszczególnymi gminami, wynika nie tyle z ich wielkości, ile z poziomu zasobności samorządów, struktury demograficznej i aktywności zawodowej mieszkańców, rozwoju przedsiębiorczości na obszarze. Z tego też powodu LGD konsekwentnie kontynuuje działania aktywizacyjne, ze szczególnym naciskiem na słabiej rozwinięte gminy, by zniwelować różnice w dostępności do środków LGD.
----	--	---

5.	Czy przyjęty system wskaźników dostarcza wszystkie potrzebne informacje niezbędne do określenia skuteczności interwencyjnej strategii?	System wskaźników działa efektywnie i dobrze odzwierciedla postępy w realizacji strategii. LGD brakuje jednak dostępu na bieżąco do baz danych UM, co utrudnia podejmowanie skutecznych interwencji – zarówno w zakresie wsparcia wnioskodawców, jak i dostosowania harmonogramu naborów. W przypadku grantów, pełna kontrola nad nimi umożliwiła podejmowanie skutecznych działań oraz szybkie reagowanie na niepożądane zdarzenia.
----	--	--

Pytania uzupełniające:

a)	<i>Czy zbierane dane są wiarygodne, a źródła trafne?</i>	Dane zbierane przez LGD są wiarygodne i pochodzą z trafnych źródeł. Opierają się na bieżącym monitoringu realizacji LSR, prowadzonym w sposób ciągły przez biuro LGD. Źródłem informacji są zarówno dane przekazywane przez Urząd Marszałkowski, jak i pochodzące z ankiet monitorujących przekazywanych przez beneficjentów po zakończeniu realizacji operacji.
----	--	--

b)	<i>Jeśli nie to jakie zmiany można wprowadzić na tym etapie?</i>	Na tym etapie nie ma już zasadności wprowadzania zmian.
----	--	---

6.	Czy procedury naboru wyboru i realizacji projektów są przyjazne dla beneficjentów?	Dla osób niemających doświadczenia w aplikowaniu o środki unijne, procedury wydają się obszerne i skomplikowane, co często zniechęca ich do zapoznania się z ich treścią. Wnioskodawcy zazwyczaj nie analizują ich w całości, tylko wybiórczo. Dla osób wnioskujących w ramach wcześniejszych naborów prowadzonych przez LGD, procedury nie są już tak zawiłe. Ze względu na powiązanie z Wytocznymi Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, LGD nie ma możliwości ich swobodnej modyfikacji.
----	--	---

Pytanie uzupełniające:

a)	Jakie zmiany można wprowadzić w procedurach na tym etapie by podnieść ich użyteczność?	Na tym etapie wdrażania strategii nie ma zasadności wprowadzania zmian w procedurach.
----	--	---

7.	Jaka jest skuteczność działania biura LGD (działań animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?	<p>Uczestnicy warsztatu refleksyjnego pozytywnie ocenili pracę pracowników biura LGD pod kątem działań informacyjno - promocyjnych, doradczych i animacyjnych. Zgodnie z harmonogramem Planu Komunikacji w 2024 roku Stowarzyszenie Dolina Pilicy, z uwagi na kończący się okres programowania PROW 2014-2020, przeprowadziło kampanię informacyjną dla lokalnej społeczności poprzez publikację na stronie internetowej LGD oraz portalu społecznościowym artykułu na temat efektów realizacji LSR.</p> <p>W przedziale czasowym 18.05.2016 r. (od podpisania umowy ramowej) do 31.12.2024 r. LGD udzieliła doradztwa 469 potencjalnym beneficjentom (przy jednokrotnym uwzględnieniu wnioskodawcy w całym okresie programowania), w tym 379 osobom/podmiotom w zakresie przygotowania wniosku o przyznanie pomocy.</p> <p>LGD systematycznie wdraża i rozwija markę lokalną Dolina Pilicy zwolnij bieg... jest to narzędzie promocji produktów i usług lokalnych związanych z regionem, oferowanych przez twórców i usługodawców z obszaru działania Stowarzyszenia Doliny Pilicy. Kontynuując prowadzony od 2019 r. program rozwoju Marki Lokalnej Doliny Pilicy, w dniach 14.04.2024 r. – 17.05.2024 r. Stowarzyszenie przeprowadziło w ramach już 6-jej edycji nabór wniosków o przyznanie prawa do używania i postugiwanie się Znakiem Promocyjnym Marki Lokalnej Dolina Pilicy zwolnij bieg... oraz o przedłużenie Umowy licencyjnej. Certyfikat marki przyznawany jest w kategorii produktu, usługi lub inicjatywy. W 2024 roku złożono 12 wniosków na nowe produkty i usługi oraz 10 wniosków o przedłużenie umowy licencyjnej. W latach 2019-2024 Znak Marki Dolina Pilicy mógł być używany przez 23 produkty spożywcze, 5 produktów rękodzielniczych, 7 usług i 4 inicjatywy (łącznie 39 certyfikatów). W związku z pełnym zrealizowaniem zadań w zakresie wdrażania planu komunikacji społecznej z bieżącej perspektywy, ubiegłoroczne działania dot. rozwoju lokalnej marki były realizowane ze środków własnych Stowarzyszenia.</p> <p>W 2024 r. Stowarzyszenie skoncentrowało działania na przygotowaniu procedur i kryteriów wyboru operacji na nowy okres programowania w ramach PS WPR 2023-2027, które poddane zostały następnie konsultacjom społecznym. Opracowało broszurę informacyjną o możliwości uzyskania wsparcia w okresie 2023-2027. Ponadto Stowarzyszenie zorganizowało 2 warsztaty dla mieszkańców LGD w ramach nowej perspektywy finansowej. 21.10.2024 r. w Gminie Drzewica oraz 22.10.2024 r. w Gminie Tomaszów Mazowiecki odbyły się warsztaty pt. "Innowacje społeczne dla wsi", które poprowadziły panie dr hab. Katarzyna Zajda i dr Agnieszka Michalska-Żyła z Uniwersytetu Łódzkiego. Celem spotkania było zapoznanie uczestników z koncepcją SMART Villages, procesem wdrażania innowacji społecznych oraz wypracowania prototypu nowatorskiego rozwiązania w odniesieniu do zdiagnozowanych problemów. Na warsztatach wypracowano prototypy innowacji społecznych w ramach koncepcji SMART Villages. łącznie w warsztatach udział wzięło 85 osób.</p> <p>Stowarzyszenie Dolina Pilicy pozyskało także środki na realizację zadania publicznego w ramach kolejnej edycji Wojewódzkiego Programu pn. „Moce nadłódzkie”. W ramach realizacji zadania zostały przeprowadzone warsztaty: malarskie, fotograficzno-filmowe, barwienia naturalnego, naturalnych kosmetyków, wyrobów ze sznurka - makramy, szycia sakiewek średniowiecznych, teatralne wielopokoleniowe, bibułkarskie, ceramiczne, kulinarne z produktem lokalnym oraz dzięki kuchni. Warsztaty cieszyły się dużym zainteresowaniem, łącznie uczestniczyło w nich 340 osób, w tym dzieci i młodzież oraz seniorzy. Dzięki warsztatom uczestnicy poszerzyli swoją wiedzę na temat lokalnych tradycji, zwyczajów, mogli rozwijać swoje zdolności a przy okazji zintegrowali się, zdobyli bądź udoskonalili swoje umiejętności, które przydadzą im się także w codziennym życiu. Warsztaty malarskie w plenerze zostały uwieńczone wernisażem powstałych prac, a uczestnicy warsztatów teatralnych wykorzystali zdobyte umiejętności podczas VIII Powiatowego Turnieju Kół Gospodyń Wiejskich i Miejskich, który odbył się w Tomaszowie Mazowieckim, zdobywając I miejsce w kategorii artystycznej.</p>
----	--	--

8.	a) Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD, by skuteczniej realizowała cele LSR?	Realizacja LSR na lata 2014-2020 wzbogaci LGD o kolejne doświadczenia w nowym okresie programowania w ramach PS WPR 2023-2027. Stowarzyszenie powinno regularnie przeprowadzać konsultacje społeczne celem lepszej identyfikacji potrzeb lokalnych, nieustannie podejmować działania w środkach masowego przekazu celem promowania funduszy unijnych, zachęcania do aplikowania w ramach prowadzonych naborów, promowania dobrych praktyk z zakresu projektów realizowanych w ramach LSR, angażowania mieszkańców w podejmowane przez LGD inicjatywy, aktywnie współpracować z lokalnymi organizacjami oraz uczestniczyć w budowaniu współpracy. Wprowadzenie tych zmian pozwoli LGD skuteczniej wdrażać Lokalną Strategię Rozwoju, zwiększając jej wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy obszaru działania.
9.	Inne zagadnienia związane z procesem realizacji LSR	Nie zgłoszono.
10.	Sposób wykorzystania rekomendacji	Rekomendacje wypracowane w toku ewaluacji wewnętrznej, której podsumowaniem był warsztat refleksyjny, po przeanalizowaniu, wykorzystane zostaną na potrzeby realizacji LSR w kolejnej perspektywie finansowej 2023-2027.